

ISAURA ANTİK KENTİNDEKİ HAÇ TEMALİ MEZAR STELLERİ

Öğr. Gör. Dr. Özge ALTUN
Selçuk Üniversitesi Bozkır MYO
Mimari Restorasyon Bölümü
ozgeboker@gmail.com

Dr. Savaş ALTUN
Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı
altunsavas58@hotmail.com

Öz

Isauria bölgesi; güneyinde Kilikia, kuzeyinde Lykaonia ve Phrygia, batısında ise Pisidia ile çevrelenmiş, ilk çağdan yeni çağa kadar iskan görmüş, kendi içinde oluşturduğu kültür ve sosyal hayatının yansımaları olan ve günümüze kadar varlığını korumuş eserleriyle önemli bir antik kenttir. Kendi içinde yaşadığı düzen, Hristiyanlığın Anadolu'ya girmesi ile yeni bir boyut almış, kültürü, sosyal hayatı ve inanç sistemi farklı bir etkileşim içine girmiştir. Bu etkileşimin kendini gösterdiği alanlardan biriside mezar ögesi olan stellerdir. Bu çalışmada Isauria bölgesinin başkenti olan Isaura antik kentinin güney nekropolünde bulunan, Hristiyanlığın sembolü olan haç motifinin steller üzerindeki yansıması değerlendirilecektir. Çok fazla sayıda tespit edilemeyen steller daha sonra ortaya çıkacak benzer örneklerle tipoloji oluşturma açısından katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Isauria, Isaura, Nekropol, Stel, Haç motifi.

THE CROSS THEMED FUNERARY STELES IN ISAURA ANCIENT CITY

Abstract

Isaura region is an important ancient city that was surrounded with Cilia in the south, Lykaonia and Phrygia in the north, and Pisidia in the west and was populated from the first age to the new age. It continued its existence till today with its artifacts which are the reflections of the culture and social life of the city and which were preserved till today. The system/order of this city took a new dimension by the entrance of Christianity into Anatolia and so the culture, social life and belief system of this city found itself in a different interaction. One of the areas that this interaction shows itself is the stele, a grave element. In this study, the cross design found on steles in the south necropolis of Isaura ancient city, the capital of the Isauria region, and which is the symbol of the Christianity will be evaluated. The huge number of undetectable steles will contribute in terms of forming a typology for the similar samples to be found.

Keywords: Isauria, Isaura, Nekropol, Stel, Cross design.

Gönderim Tarihi: 01.11.2016

Kabul Tarihi: 08.12.2016

GİRİŞ

Bu çalışmaya konu olan haç motifli mezar stelleri Isauria bölgesinin başkenti olan Isaura antik kentinde yer almaktadır. Bugünkü Konya ili Bozkır ilçesi sınırlarında yer alan kent yüksek bir tepe üzerine kurulmuştur. Savunma odaklı bir yapılanmaya sahip kentin etrafı surlarla çevrilmiş ve yerleşim için gerekli alan sur duvarları içinde sınırlı bir şekilde dağılmıştır. Kent hakkında ilk yazılı belge Diodoros'tan öğrenebildiğimiz İskender'in generali Perdikkas'ın Isaura kentine yaptığı kuşatma ve kentin bu kuşatma karşısında gösterdiği mücadeledir (Diodoros XVIII: 21-22). Strabon Isaura Palaia ve Isaura Nova olarak iki kent ismi söyler, fakat hangisinin şu anki Isaura olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır (Strabon XII: 569, 2, 5). Strabon'dan MÖ 78 yılında Romalı P. Servilius'un Isaurayı hakimiyeti altına aldığını ve sonra Galatia kralı Amyntas'ın Isauria Bölgesi'ne hâkim olduğunu öğrenmekteyiz (Strabon XII: 569, 3, 6). Günümüze kadar ayakta kalabilen kentin mimari kalıntılarında ise Roma ve Bizans dönemlerinde de iskan gördüğü anlaşılmaktadır (Doğanay 2012: 98; Doğanay 2015: 431-433).

Fransız C. Texier'le neredeyse aynı yıllara denk düşen Anadolu seyahatlerinde İngiliz Jeolog W. J. Hamilton 1837 yılı Ağustos ayı ortalarında o zamanki adıyla Laranda (Karaman) üzerinden Konya'ya giderken şimdiki Güneysınır'da yerli halk kendisine Zengibar Kalesi'nden söz eder (Hamilton 1842: 326). Hamilton bunun üzerine yolunu değiştirerek bir gün sonra at sırtında rehberiyle birlikte Dalisandos'a lokalize Sarioğlan üzerinden şimdiki Hacılar Köyü'ne öğleye doğru ulaşır. Köylülerin meraklı soruları karşısında sıkılan araştırmacı yarım saatlik mesafedeki Zengibar Kalesi'ne gidip gitmeme konusunda tereddüt içindedir. Ancak öğleden sonra kalıntılar sahasına gelir. Seyyah kendi notlarında, Texier'le konuştuğunda onun Isaura kentinin Beyşehir'de olabileceğini söylediğini aktarır, fakat “şu an Isaura kenti içerisinde olduğunu” ifade eder. Olasılıkla kent içinde halen görülen yazıtlardan hareketle seyyah bu önemli tespitini kısa sürede yapmıştır (Hamilton 1842: 326).

Epigrafik verilerin yankılarına ek olarak C. Texier tarafından kaleme alınan seyahat notlarında Isaura kenti kalıntılarında uzun uzun söz edilmektedir (Texier 1862 (2002): I, 15, 19, 20, 24, 25, 26, 252, II, 275, 430, 433, III, 287 vd.). Çalışmalarımıza da ışık tutan bu araştırmalarda ortaya konan bilgi ve belgeler sonraki araştırmacılar tarafından da sürekli tekrarlanmış, düzeltilmeye ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerin de düzeltildiği görülmüştür.

19. yüzyıl içerisinde Isaura kentinin özellikle epigrafik verilerine yönelik çalışmalardan biri de J.R.S. Sterret tarafından yapılmıştır (Sterret 1888: No. 257). Söz konusu çalışma ile Isaura antik kentinden W. J. Hamilton'un yazıtlarına ek olarak yeni yazıtlar da sunulmaktadır.

20. yüzyıl başlarında J. Jüthner başkanlığındaki Avusturya Bilimler Akademisi'nden bir grup araştırmacının Isaura kenti ve yakın çevresindeki arkeolojik sahalarda yaptıkları çalışmalarının ön raporu 1903 yılında (Jüthner-

Knoll vd. 1903: 42-49), ana rapor ise 1935 yılında (Swoboda-Keil vd. 1935: 70-142) yayınlanmıştır. Söz konusu 1935 tarihli ana rapor Isaura kentini bütün arkeolojik kalıntılarıyla birlikte değerlendiren ilk ve detaylı çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalarımızda büyük oranda faydalandığımız bu eserlerde özellikle nekropol kalıntılarıyla ilgili restitüsyon önerileri yapılmakta, çok sayıdaki fotoğraf ve çizimlerle antik kentin neredeyse yüz yıldan fazla önceki durumu hakkında önemli tespitlerde bulunmaktadır.

Bu önemli araştırmaların yayımlandığı tarihler arasında ve bu çalışmalardan sonra kaleme alınan diğer yerli ve yabancı bazı çalışmaların büyük çoğunluğu söz konusu bu ana çalışmaların tekrarı niteliğindedir.¹

1980'li yılların ortasında Karaman Müzesi, 1990'lı yılların başlarında ise Konya Müzesi tarafından toplamda üç sezon antik kentte yapılan temizlik çalışmaları Isaura kentinde yapılan ilk yerli çalışma niteliğindedir. Söz konusu çalışmalardan ilki rapor halinde yayınlanmış (Temizsoy-Uysal vd. 1984: 1-23), diğerleri ise müze raporları şeklinde kalmıştır.

Isaura kentinde 2010 yılından bu yana Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle O. Doğanay tarafından arkeolojik yüzey araştırmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalara dair bulgular ilgili bakanlık tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanmaktadır (Doğanay 2012: 403; Doğanay 2013: 97; Doğanay-Köker 2014: 207; Doğanay-Sunay vd. 2015: 431). 2013–2014 yıllarında ise yüzey araştırmalarıyla birlikte ilgili araştırma ekibinin de katılımıyla Konya Müzeler Müdürlüğü başkanlığında Isaura kentinde temizlik çalışmaları yapılmıştır. Söz konusu çalışmaların önümüzdeki yıllarda da sürdürülmesi planlanmaktadır.

A. Baldıran tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle 2005 yılında başlayan Isauria Bölgesi yüzey araştırmaları da halen devam etmektedir (Baldıran 2008: 27; Baldıran 2009: 313; Baldıran 2010: 121; Baldıran 2011: 221; Baldıran-Büyüközer vd. 2012: 69; Baldıran-Büyüközer vd. 2013: 85; Baldıran-Büyüközer 2014: 395; Baldıran 2015: 385).

Kentin tarihsel sürecinin aydınlatılmasında kullanılacak kazı çalışmaları henüz yapılmadığından, günümüze kadar varlığını koruyan eserler sayesinde elde edilebilecek bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu eserlerden birisi daha çok bölge halkının kendine ait kültürel geçmişi ve etkileşiminin somut örneğini yansıtan nekropoller ve mezarlardır.

Isaura antik kenti bölgede varlığı bilinen diğer kentler arasında, nekropol kavramını tam olarak karşılayan ve birden fazla mezar tipinin bir arada barındırması açısından önem arz etmektedir.

¹ Örnek olarak Scarborough 1991; Scarborough 1995: 339; Yılmaz 2005: 141, 164, 264, 268 gösterilebilir.

Kent 1865 m. yüksekliğinde bir tepede, kayalık alan üzerine kurulmuştur. Kent halkının yaşam alanı savunma amaçlı örülen surlarla sınırlandırılmıştır. Bu nedenle nekropol alanları genelde surların dışındaki alanlarda görülmektedir. Kentin kuzeyinde, güneyinde ve batısında ölüleri için ayırdıkları nekropoller ve mezarlar farklı özelliklere sahiptir. Isaura antik kentinin Güney Nekropolü kalıntıları günümüz yerel coğrafi adlandırmalara göre güney yöndeki Kızıldağ ile kentin kalıntılarının da yer aldığı ve sur duvarlarıyla çevrili olan Asar Dağı arasındaki dar boğazda konumlanmış durumdadır. Boğaz batı yönde kayalık dar bir geçitle Ulupınar ve Yazdamı köylerinin düzlüklerinden oluşan tarım alanlarına, doğu yönde ise Hacılar Köyü'nün engebeli tarım arazileri ve meşeliklerden oluşan koruluklarına doğru açılmaktadır. Güney Nekropolü'ndeki irili ufaklı birçok su kaynağına ek olarak nekropolün batı yönünde Balpınarı ve Ulupınar olarak isimlendirilen iki önemli su kaynağı daha bulunmaktadır.

Kızıldağ ve Asar Tepe arasındaki kısmen düzlüklerden oluşan saha söz konusu tepelere doğru yavaş yavaş yükselmektedir. Kuzey yöndeki Asar Tepe'de sur duvarlarına kadar olan kesimlerde bu yöndeki nekropole ilişkin kalıntılar büyük oranda gözlemlenirken, Kızıldağ yönündeki yamaçlarda ise nekropole dair izler cılız olarak takip edilebilmektedir. Kızıldağ yönüne doğru uzanan yamaçlar daha çok Bizans dönemi dini yapıları tarafından işgal edilmiş durumdadır. Çünkü arazinin bu yönü su kaynakları bakımından zengindir.

Geniş bir sahayı içine alan Güney Nekropolü'nün kuzeyindeki Asar Tepe yamaçları Isaura kentinin neredeyse tamamına cevap verebilmiş, zaman içinde ihtiyaç oldukça arazinin uygun yerlerine de mezarlar yapılmıştır.

Antik kente bugün ulaşımı sağlayan stabilize yol Güney Nekropolü içerisinden geçerek Akropol Kapısı yakınlarından Isaura kentinin agorasına kadar ulaşmaktadır. Topoğrafik durumu itibarıyla kente en kolay ulaşım bu noktadan sağlanmaktadır. Öyle ki antik dönemlerde de Isaura kentinin en önemli ve en korunaklı askeri çıkış kapısı da güney surlarındaki Akropol Kapısı'dır ve bu kapı yoluyla kente ulaşan en önemli yol da günümüzde olduğu gibi Güney Nekropolü'nden geçip batı taraftaki kayalık kıstağı aşarak düzlüklere inmektedir.

Isaura'da en fazla kullanılan nekropol ögesi mezar stelleridir. İnsanların bedensel ve zihinsel olarak gelişimi, tabiatında var olan bütün olaylar gibi ölüm kavramında da değişikliğe uğrayarak çeşitli biçimler almıştır. Mezar stelleri, duyu hissiyatının insan hayatına katılmasıyla, ölen kişiyi hatırlamak, özlemine dindirmek, onurlandırmak ve gömüldüğü yerin belirli olması için mezarlarının başına diktikleri figürlü, figürsüz, süslemeli veya süslemesiz taşlardır.² Mezar stellerinin bir gereksinim olarak ortaya çıkması ile gerek sanatsal gerekse ekonomik anlamda

² Mezar stellerinin ilk örnekleri Miken Çağı'nda Tholos mezarların tespit edilmiştir. MÖ 7. yüzyıl sonlarına tarihlenen Paros stelinde, stelin üzerine işlenen bir insan figürü ile farklı bir anlayış ortaya çıkmıştır. Böylece steller artık plastik sanat içinde önemli bir yer almıştır (Kurtz - Bordman 1971: 179; Şahin 2000: 1).

farklı tiplerinin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle plastik sanatta yetişmiş yetenekli sanatçıları olan bölgeler, stel üretimindeki gelişimlerini heykel sanatında gösterdikleri başarıları kadar ileri götürmüşlerdir. Her bölgenin kendine ait sanatsal yaklaşımı ve kültürel birikimi stellerin dizaynında farklılıklar ortaya çıkarmıştır.³ Sık kullanılmalarının nedeni yapımının ve maddî yönden her kesime hitap etmesinden olmalıdır.

Isaura stelleri, dış konturlarına göre büyük oranda benzerlik taşırlar. Yatay dikdörtgen formda olan stellere işlenen kabartmalar bütün yüzeyi kaplayacak şekilde veya sağ ve sol kısımlardan eşit mesafeler bırakılarak, orta kısımda kabartma olarak işlenmişlerdir. Ortalama genişlikleri 1.00 m-1.50 m., yükseklikleri 0.60 m – 1.00 m. olan yatay dikdörtgen formda işlenen stellerin sahip oldukları ölçüler, alınlık uygulaması için uygun değildir.

Kentte yer alan steller şematik olarak farklı tiplerde karşımıza çıkar (Altun 2016: 103–113). Haç motifli mezar stelleri bu tiplerden biridir. Bu çalışmanın konusunu da Isaura antik kentinde tespit edilen haç motifli mezar stelleri oluşturmaktadır. Daha önce kent hakkında farklı konularda çalışmalar yapılmış (Temizsoy-Uysal vd. 1984: 1–23; Doğanay 2012: 403; Doğanay 2013: 97; Doğanay-Köker 2014: 207; Doğanay-Sunay vd. 2015: 431; Baldıran 2008: 27; Baldıran 2009: 313; Baldıran 2010: 121; Baldıran 2011: 221; Baldıran-Büyüközer vd. 2012: 69; Baldıran-Büyüközer vd. 2013: 85; Baldıran-Büyüközer vd. 2014: 395; Baldıran 2015: 385; Scarborough 1991; Scarborough 1995: 339; Yılmaz 2005: 141, 164, 264, 268) ancak haç motifli steller hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir bu yönüyle çalışma özgün bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle çalışmaya konu olan steller ayrıntılı olarak tanımlanıp haç motifinin steller üzerinde yer almasını gerektirecek inanç değişikliği anlatılacak. Ayrıca farklı ikonografilerle karşımıza çıkan Isaura antik kenti haç motifli mezar stelleri bu çalışmada yayınlanarak, gerek Isauria bölgesinde gerekse komşu ve uzak bölgelerde tespit edilecek haç motifli stellerle ilgili çalışan araştırmacılar için örnek teşkil edecek ve belirli bir tipoloji oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Isaura antik kenti haç motifli mezar stelleri güney nekropolünde tespit edilmiştir (Harita-1). Bu stellerin konumları nekropolde belirli bir alanda değil birbirlerine farklı uzaklıktadır. Ayrıca konumlarının ait oldukları mezarın yerini belirtip belirtmediği anlaşılamamaktadır.

Mezar Steli 1-(Resim 1 - Çizim 1):

Stel, Akropol Kapısı'nın yaklaşık 1 km güneyinde, vadi tabanında tespit edilmiştir. Ölçüleri; yük. 0.90 m., gen. 1.45 m., kal. 0.50 m. dir. Stelin köşelerinde

³ İzmir mezar stelleri tipolojisi için bk. Yaylalı 1986: 473-489; kapı betimli mezar stelleri tipi için bk. Roosevelt 2006: 65; Bithynia Bölgesi mezar stel tipolojisi için bk. Meral 1995: 6-9; Antakya yöresi mezar stelleri tipolojisi için bk. Sarçoğlu 1997: 18; Mileteopolis stelleri topolojisi için bk. Şahin 2000: 8.

kırklar yüzeyinde de korozyon görülmektedir. Dikdörtgen formundaki stel üzerine kabartmalar yatay olarak işlenmiştir.

Stel yüzeyi iki bölüme ayrılmıştır. Sol taraftaki büyük alan stel yüzeyinden derinlemesine dikdörtgen formda oyularak haç motifi işlenmiştir. Haç motifi hacim olarak geniş bir alan kaplamış ve stel üzerinde görsel olarak vurgulanmak istenmiştir. Sağ tarafta ise daha küçük bir alanda sütunlarla taşınan kemerli bir alınlık içinde bir kadın figürü işlenmiştir. Figür silindirik bir altar üzerinde ayakta durmaktadır. Sağ ve sol kolu dirsekten kırılarak göğsün altında birleştirilmiştir. Sağ elinde bir obje tutmaktadır. Fakat aşınmadan dolayı ne olduğu anlaşılamamaktadır. Yüz kısmı aşırı tahrip olmuştur. Elbise üzerinde kıvrımlar belli değildir. Elbise figür üzerinde kalıp şeklinde durmaktadır. Figürün sol ayağının yanında bir kap, olasılıklı sivri dipli amfora işlenmiştir.

Haç motifiyle Güney Nekropolünde sıkça karşılaşılmaktadır. Haç motifi ile insan figürünün birlikte kullanıldığı tek örnektir. Kadın figürü değişik bir kompozisyonla karşımıza çıkmaktadır. Kemer alınlık içindeki figür, silindir altar üzerinde durarak kendini kurban olarak sunar şekilde işlenmiştir.

Stelin sağ üst köşesinde kemer alınlık hizasında iki sıra yazıt bulunmaktadır. Yazıt aşırı korozyon nedeniyle okunamamaktadır.

Mezar Steli 2-(Resim 2 - Çizim 2):

Stel, Akropol Kapısı'nın yaklaşık 1 km güneyinde, vadi tabanında tespit edilmiştir. Ölçüleri; yük. 0.90 m., gen. 1.30 m., kal. 0.45 m. dir. Stelin alınlık kısmında ve sol alt köşesinde kırklar yüzeyinde de korozyon görülmektedir. Dikdörtgen formdaki stel üzerine kabartmalar yatay olarak işlenmiştir.

Bu stelde üçgen-kemer-üçgen alınlığa sahip bir mimari yapının yansıması görülmektedir. Stelin üst kısmı yatay bir profille oluşturulmuştur. Alt kısmında iki profil kullanılmış en alttaki kalın üstteki ise daha ince ve stel yüzeyine doğru eğimli şekilde işlenmiştir. Stelin yüzeyinin kısa kenarları sütunlarla sınırlandırılmış, solda ve sağda üçgen alınlıklar ortada ise kemer alınlık alçak kabartma olarak işlenmiş ve hacim olarak bütün alanı kaplamıştır. Üçgen alınlıkların dışa bakan köşeleri sütun başlıkları üzerine tam, diğer köşeleri ise kemer alınlıkla beraber oturtulmuştur. Sütun başlıkları ve kaideler şematize edilmiş kare formdadırlar. Sütunlar uzun dikdörtgen formda işlenmişlerdir.

Süsleme olarak üçgen alınlıklar içinde farklı motifler, sütunlar arasında ise uçları sütun başlıklarından çıkıp kalınlaşarak aşağı sarkan girlandlar işlenmiştir. Girlandlar kontur olarak işlenmiş, üzerlerine herhangi bir süsleme yapılmamıştır. Sol taraftaki girlandın üstünde, bir merkezden ince çizgiler halinde çıkan ve daire formunu alan süsleme görülmektedir. Sağ taraftaki girlandın üstünde ise ne olduğu anlaşılamayan şematize edilmiş daire şeklinde bir kabartma görülmektedir. Kemer alınlık hacim olarak daha geniş olması nedeniyle işlenen haç motifinin de görsel olarak daha ön planda olmasını sağlamıştır. Mezar Steli 1'de yatay halde

gördüğümüz haç motifini burada dikey halde görüyoruz. Haçın üst uzun kenarlarından sağa ve sola yarım daire şeklinde çizgi halinde ince bir kabartma kısa kenar üzerine oturtulmuştur. Mezar Steli 1 ve Mezar Steli 2’de ki haç motiflerinin uç kısımlarının yay şeklinde olması benzerlik taşımaktadır. Ancak stel yüzeylerine işleniş şekilleri farklılık göstermektedir. Stel alınlığının sağ köşesinde yazıt bulunmaktadır. Bu yazıt alınlık boyunca kesintisiz devam ediyor gibi görünmektedir, fakat alınlığın orta kısmındaki kırıklar ve korozyon nedeni ile okunamamaktadır.

Mezar Steli 3-(Resim 3 - Çizim 3):

Stel, Akropol Kapısı’nın yaklaşık 2 km. güneyindeki karşı yamaçta tespit edilmiştir. Stelin sağ köşesi kırıktır. Ölçüleri; yük. 0.70 m., gen. 0.95 m., kal. 0.40 m. dir. Dikdörtgen formdaki stel üzerine kabartma yatay olarak işlenmiştir.

Stelin üst kısmı yatay iki profille oluşturulmuştur. Üstteki profil dışa, alttaki ise stel yüzeyine doğru eğim yaparak yatay bir çizgi ile sonlandırılmıştır.

Stelin sol tarafında yatay şekilde işlenmiş haç motifi görülmektedir. Stelde boş alan olmasına rağmen başka bir kabartma işlenmemiştir. Haç motifinin benzer örneğini Mezar Steli 1 ve Mezar Steli 2’de görebiliriz. Stel üzerine haç motifinin konumlandırılması ile Mezar Steli 1 ile benzerlik gösterir.

Mezar Steli 4-(Resim 4 - Çizim 4):

Stel, Akropol Kapısı’nın yaklaşık 2 km. güneyindeki karşı yamaçta tespit edilmiştir. Stelin sağ köşesi kırıktır. Ölçüleri; yük. 0.70 m., gen. 0.95 m., kal. 0.40 m. dir. Dikdörtgen formdaki stel üzerine haç motifi işlenmiştir.

Mezar Steli 5-(Resim 5 - Çizim 5):

Stel, Akropol Kapısı’nın yaklaşık 1 km. güneyinde, vadi tabanında tespit edilmiştir. Ölçüleri; yük. 0.90 m. gen. 1.10 m., kal. 0.40 m. dir. Stelin alt sol ve sağ kısımları kırıktır. Yüzeyinde de korozyon görülmektedir.

Stelin üst kısmı dışa ve içe doğru yatay profillerle oluşturulmuştur. Stelin üst orta kısmında haç motifi işlenmiştir. Haç stel yüzeyine derinlemesine oyularak işlenmiştir. Haçın üst kısmı profiller üzerine işlenmiştir. Stel yüzeyinin boş bırakıldığı örnekler Güney Nekropolünde sıkça rastlanmaktadır. Bu stelde de haç motifinin stelin üst tarafında yer alan profil kısmı üzerine konumlandırılışından motifin sonradan işlendiği anlaşılmaktadır.

Mezar Steli 6-(Resim 6 - Çizim 6):

Stel, Akropol Kapısı’nın yaklaşık 2 km. güneydoğusunda vadi tabanında tespit edilmiştir. Ölçüleri; yük. 0.55 m., gen. 0.65 m., kal. 0.40 m. dir. Stelin üst kısmı kırıktır.

Stelin üst kısmı yatay halde iç ve dış bükümlerle oluşturulmuştur. Stelin sol tarafında, yüzeyin yarısını kaplayacak ölçülerde yatay şekilde haç motifi

işlenmiştir. Sağ taraftaki alan ise boş bırakılmıştır. Derinlemesine oyulan haç motifinin uç kısımları ters üçgen şeklindedir. Sol uç kısmı elips şeklinde ve ortası göz formunda işlenmiştir. Bu özellikleriyle farklı bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Stel yüzeyinde boş alan olmasına rağmen başka bir kabartma işlenmemiştir. Stel üzerine haç motifinin konumlandırılması ile Mezar Steli'1 ile benzerlik gösterir.

Değerlendirme

Yukarıda tanımlamaları yapılan haç motifli mezar stelleri hakkında daha önce bir çalışma yapılmamıştır. Bu steller Isaura nekropollerinde tespit edilen stellerin bir tipini oluşturmaktadır. Bu stellerin Hristiyanlık öncesi inanç sistemine ait olduğunu düşündüğümüz diğer stellerden farkı, Hristiyanlığın sembolü olan motifin kullanılmasıdır.

Isauria kentinde pagan dininin terk edilmeye başlandığı mezar stellerinden anlaşılmaktadır. Kazısı henüz yapılmamış kentte sınırlı sayıda bulunan haç motifli mezar stelleri bunu bize göstermektedir. Yüzeyde bulunan diğer stellerde mimari yapı betimlemeleri, ölen kişinin mesleğini gösteren sembolleri taşıyan objeler, figürlü betimlemeler bulunan mezar stelleri vardır ancak bunlar üzerinde Hristiyanlık dininin sembolü olan haç motifi gibi belirgin dinsel simgeler yoktur. Yüzeydeki stellerin çeşitliliğine dayanarak kentte hem Hristiyanlığın hem de paganlığın en azından bir süre birlikte sürdürüldüğü söylenebilir. Ayrıca paganlığa ait mezar stellerinin tahrip edilmemiş olması da bize kent halkının nekropollere zarar vermediğini ölümlere saygının devam ettiğini göstermektedir.

SONUÇ

Köklü bir yerleşim süreci içerisinde, bölge halkının yaşadığı coğrafyanın zorluğu ve bu durumun gereklilikleri kültürel, sanatsal, inanç ve ekonomi alanlarında kendilerine ait bir yaşam biçimi geliştirmelerini zorunlu kılmıştır. Ayrıca bölgenin Dağlık Kilikya ile Orta Anadolu arasında yer alması, kuzeyden güneye, batıdan doğuya yapılacak olan ticarî, askerî ve seyahat amaçlı yolculuklarda önemli bir konuma sahip olması, Isauria'nın yakın ve uzak bölge kültürleriyle sürekli etkileşim içinde olmasını sağlamıştır.

Gerek kendi kültür sahası içinde gerekse diğer komşu bölgelerle etkileşimin boyutunun değerlendirilmesini sağlayacak olan nekropol buluntuları oldukça fazladır.

Isaurialıların özellikle inanç konusunda sahip oldukları anlayış ve inançlarını uygulama biçimleri hakkında henüz yeteri kadar veri bulunmamaktadır. Ancak Hristiyanlığın Anadolu'da yayılması ile Isauria halkının uzun zaman içinde oluşturdukları inanç sistemi farklı bir boyut kazanmıştır. Bu etki hem fiziki olarak inanç siteminin gerekliliği olan mimari yapılar ile hem de Hristiyanlığın sembolü olan haç motifinin farklı alanlarda kullanımı ile görmek mümkündür.

Haç motifinin farklı alanlarda kullanımı çalışma konumuzu oluşturan mezar stellerinde görülmektedir. Isaura'da tespit edilen 73 mezar stelinden yalnız 6'sında haç motifi görülmektedir. Isaura haç motifli mezar stellerinin sayısı olarak az olmasına rağmen stellerdeki kullanımının Hristiyanlığın ölü kültürüne yansiyacak kadar etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada incelediğimiz Isaura antik kentinde tespit edilen haç motifli mezar stellerinin farklı kabartmalarla kullanımını iki örnekte görmekteyiz (Resim1–2). Diğer örneklerde ise haç motifleri basit şekilde ve daha önceden kullanılan steller üzerine işlenmiş olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra Isaura antik kentinde Hristiyanlığın etkilerini yalnız steller üzerindeki haç motiflerinden değil, kentte yer alan kiliselerden ve Hristiyanlık öncesi dönemlerde yapılmış mimari yapılar da, Hristiyanlığın kabulü ile haç motifinin bu yapılara sonradan eklendiği görülmektedir.⁴ Bu çalışmada Isauralıların kendilerine özgü inanç anlayışlarının değişikliğini ve Hristiyanlık dininin propagandasının görsel olarak nasıl uygulandığının göstergesi olan steller üzerinde işlenen haç motifi örneği verilmiştir.

Haç motifli steller, kentte Hristiyanlığın bir dönem etkin bir şekilde yaygınlaştığını gösteren belirteçlerden biridir⁵. Çalışma konusunu oluşturan steller üzerinde ki haç formu tarihlemeye yardımcı olmaktadır. Buna göre stellerin kimisinde yatay kimisinde dikey olarak işlenmiş haçların, alt kolu, üst ve yatay kollarna göre daha uzun olduğu görülmektedir. Bu tip Latin Haçı⁶ (Crux immissa) olarak adlandırılmakta ve Hazreti İsa'nın bu şekilde bir haçta öldüğüne inanılmaktadır (Albayrak 2004: 126). Bu haç tipinin genel olarak MS 5. yüzyıldan MS 7. yüzyıla kadar farklı malzemelerden yapılmış, çeşitli eserler üzerinde kullanıldığı bilinmektedir (Taş-Özcan 2015: 255, 258, kat. no:12–13; 23).

⁴ Haç motifi Isaura antik kentinde İmparator Hadrianus için yapılmış zafer takının güney cephesinde de görülmektedir. (Swoboda-Keil vd. 1935: 133; Özgen 2009: 62–63, lev. 104, res. 1.)

⁵ Isaura Nekropollerinde haç motifli stelleri, Isauria Bölgesi'nin sınırları içindeki farklı yerleşim yerlerinde farklı mezar türleri üzerinde görebiliriz (Rosenbaum 1980: 42, Plate XXXVI, XXXVII, XLI; Doğanay 2005: 75, lev. 16).

⁶ Latin haçı örnekleri ve tarihlemeleri için bk. Temple 2013.

SUMMARY

The Isaura ancient city has importance as it has real necropolises compared to the ones in other cities known in the region, and as they include different types of tombs. It is possible to reach the current information only through the artifacts that were preserved till today as the excavation works for enlightening the historical period of the city have not been completed yet. Among these, the artifacts of necropolises and graves are concrete examples which reflect the cultural background and interaction of the local community. Cross themed funerary steles is one type of steles found in Isaura necropolises. What makes these steles different from the others that belong to the time before Christianity, is the use of the motif of Christianity. The use of the cross motif in different areas is seen on funerary steles included in our research subject. The cross motif is only seen on 6 funerary steles of 73 ones found in Isaura. It was understood that, although few in number, the use of the cross themed funerary steles are as effective as being reflected on the cult of the dead of Christianity. The cross design on the steles included in this study help for dating. Based on this, it is seen that the kind of design that was used is the Latin Cross (Crux immissa). It is known that this kind of cross was generally used from fifth century a.d. to seventh century a.d. on several artifacts made by different materials.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Kadir (2004). “Dinsel Bir Sembol Olarak Haç’ın Tarihi”. *Dini Araştırmalar* 7 (19): 105-129.
- ALTUN, Savaş (2016). *Isaura Nekropollerini ve Mezar Tipleri*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Ü.
- BALDIRAN, Asuman (2015). “Seydişehir 2013 Yılı Yüzey Araştırması”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 32 (1) 385-398.
- BALDIRAN, Asuman (2005). “Taşkent-Avşar Ostothekelele”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Dergisi* 22 (2): 67-86.
- BALDIRAN, Asuman (2008). “2005 Yılı Taşkent (Konya) Yüzey Araştırması”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 25 (1): 27-42.
- BALDIRAN, Asuman (2009). “Taşkent İlçesi ve Civarı 2007 Yılı Yüzey Araştırması Raporu”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 26 (1): 313-332.
- BALDIRAN, Asuman (2010). “Taşkent-Seydişehir 2008 Yılı Yüzey Araştırması”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 27 (1): 121-134.
- BALDIRAN, Asuman (2011). “Taşkent-Seydişehir 2009 Yılı Yüzey Araştırması”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 28 (1): 221-230.
- BALDIRAN, Asuman-BÜYÜKÖZER, Aytekin vd. (2012). “Taşkent Seydişehir 2010 Yılı Yüzey Araştırması”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 29 (1): 69-90.
- BALDIRAN, Asuman-BÜYÜKÖZER, Aytekin vd. (2013). “Taşkent-Seydişehir 2011 Yılı Yüzey Araştırması”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 30 (2): 85-96.
- BALDIRAN, Asuman-BÜYÜKÖZER, Aytekin vd. (2014). “Seydişehir 2012 Yılı Çalışmaları”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 31(1): 395-410.
- ÇELGİN, Vedat (1990). *Termessos Kenti Nekropollerini*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Ü.
- DİODOROS (1947). *Bibliotheka Historika*. ed. T. E. Page. London.
- DOĞANAY, Osman (2005). *Ermenele ve Yakın Çevresindeki Antik Yerleşim Birimleri*. Konya: Çizgi Kitabevi Yay.
- DOĞANAY, Osman (2009). *Isauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Geleneklele*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- DOĞANAY, Osman (2012). “Zengibar Kalesi (Bozkır/Konya) 2010 Yılı Yüzey Araştırması”. *Araştırma sonuçları Toplantısı* 29 (3): 403-422.
- DOĞANAY, Osman (2013). “Zengibar Kalesi (Bozkır/Konya) 2011 Yılı Yüzey Araştırması”, *Araştırma sonuçları Toplantısı* 30 (2): 97-104.

- DOĞANAY, Osman-KÖKER, Emine (2014). “Zengibar Kalesi (Bozkır/Konya) 2012 Yılı Yüzey Araştırması”. Araştırma sonuçları Toplantısı 31 (1): 207-213.
- DOĞANAY, Osman-SUNAY, Serkan vd. (2015). “Zengibar Kalesi (Bozkır/Konya) 2013 Yılı Yüzey Araştırması”. Araştırma sonuçları Toplantısı 32 (1): 431-436.
- ER, Yasemin-SÖĞÜT, Bilal (2005). “Dağlık Kilikya’da Olba-Diocaesarea Nekropollerindeki Kaya Mezarları”. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* (5): 97-110.
- HAMILTON W., John (1842). *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia; with some Account of their Antiquities and Geology II*. London.
- JULIUS, Jüthner-FRITZ, Knoll vd.(1903). *Vorläufiger Bericht über eine Archäologische Expedition nach Kleinasien*. Prag.
- KURTZ, Donna - BORDMAN, John (1971). *Grek Burial Custom*. New York: Cornell University Press.
- MERAL, Korkmaz (1995). *Adapazarı Müzesindeki Mezar Stelleri*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Ü.
- ÖZGEN, Murat Hüseyin (2009). *Anadolu’da Roma Dönemi Takları ve Tak Biçimli Kent Kapıları*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Ü.
- ROOSEVELT H., Christopher (2006). “Symbolic Door Stelae and Graveside Monuments in Western Anatolia”. *American Journal of Archaeology* (110): 65-91.
- ROSENBAUM, Elisabeth Alföldi (1980). “The Necropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia (Isauria)”, *Österreichische Akademieder Wissenschaften, Ergänzungsbände zu den Tituli Asiae Minoris*, No: 10.
- SARAÇOĞLU, Aslı (1997). *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Ü.
- SCARBOROUGH ER, Yasemin (1991). *The Funerary Monuments of Cilicia Tracheia*. Doktora Tezi. New York: Cornell Ü.
- SCARBOROUGH ER, Yasemin (1996). “1994 Isauria Yüzey Araştırması”. Araştırma sonuçları Toplantısı 13 (1): 339–355.
- SCARBOROUGH ER, Yasemin (1998). Dağlık Kilikya-Lamotis Mezarları. Olba I: 77-85.
- STERRETT, J. R. Sitlington (1888). *The Wolfe Expedition to Asia Minor*. Boston
- STRABON (1993). *Coğrafya-Anadolu*. Kitap: XII, XIII, XIV. çev. Adnan Pekman. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınevi.

- SWOBODA, Heinrich - KEİL, Josef vd. (1935). *Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien und Isaurien*. Wien.
- ŞAHİN, Mustafa (2000). *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- TAŞ, Tuğba-ÖZCAN, Fikret (2015). “M.S. 4.-7. Yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21: 247-275.
- TEMİZSOY, İlhan-VEHBİ Uysal vd. (1984). *Zengibar Kale 1984 Yılı Kazı Çalışmaları*. Karaman Müzesi Yıllığı 2: 1-23.
- TEMPLE, Çiğdem (2013). *Konya/İkonion ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Ü.
- TEXİER, Charles (1862). *Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*. çev. Ali Suat 2002. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- YAYLALI, Abdullah (1986). “Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri”. *IX. Türk Tarih Kongresi Ankara 21-25 Eylül 1981 Kongreye Sunulan Bildiriler I*: 473-489.
- YILMAZ, Mustafa (2005). *Bozkır Çevresinin (Hadım-Ahırlı-Yalıhüyük) Antik Tarihi ve Eserleri*: Isauria. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.

EKLER**1-Haritalar**

Harita 1-Isaura antik kenti nekropollerinin konumu

2-Resimler

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 4

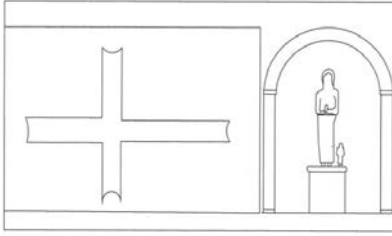

Res. 5

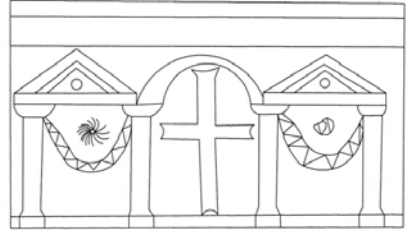

Res. 6

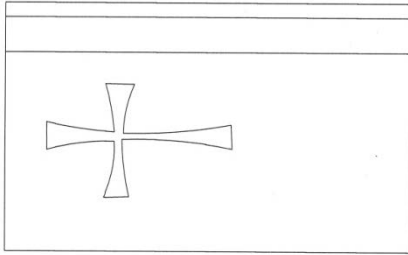
3-Çizimler

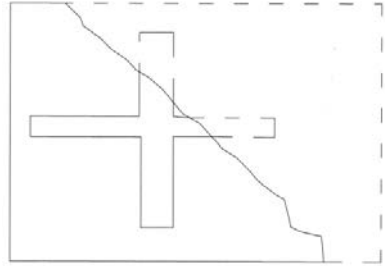
Çizim-1

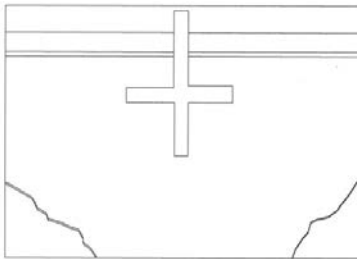
Çizim-2

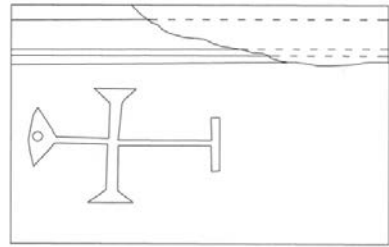
Çizim-3

Çizim-4

Çizim-5

Çizim-6